

KRIVIČNA DJELA UČINJENA IZ MRŽNJE NA OSNOVU ETNO-VJERSKE PRIPADNOSTI (BiH): IMPLIKACIJE ZA EVIDENTIRANJE KRIVIČNIH DJELA UČINJENIH IZ MRŽNJE

Rezultati i preporuke Istraživanja o neprijavljivanju
krivičnih djela učinjenih iz mržnje provedenog 2023. godine¹

Etno-vjerski identitet i krivična djela učinjena iz mržnje

Krivična djela u kojima su žrtve odabrane na osnovu etničke pripadnosti čine značajan udio u krivičnim djelima koja bilježe organi vlasti na međunarodnom nivou. Obično je manji broj krivičnih djela učinjenih iz mržnje na vjerskoj osnovi. Međutim, etnička i vjerska pripadnost su u Bosni i Hercegovini usko povezane. Bošnjaci su pretežno muslimani, Srbi većinom pravoslavci, a Hrvati uglavnom katolici. Ogromna većina građana BiH pripada jednoj od ovih etno-vjerskih grupa.

U skladu s tim, kako bi se u obzir uzeo specifični kontekst predrasudne motiviranosti u potencijalnim krivičnim djelima učinjenim iz mržnje u Bosni i Hercegovini, svim ispitanicima u sklopu *Istraživanja o neprijavljivanju krivičnih djela učinjenih iz mržnje* u BiH koji su naveli da su doživjeli potencijalno krivično djelo postavljeno je pitanje: „Mislite li da se to dogodilo djelimično ili u potpunosti zbog Vaše etničke ili vjerske pripadnosti?”.

U zemljama u kojima su podaci dostupni, evidentno je da su osobe manjinske etničke pripadnosti na teritoriji na kojoj borave obično u nesrazmjerno većem broju žrtve krivičnih djela učinjenih iz mržnje u odnosu na osobe sa brojčano dominantnim većinskim etničkim identitetom. Međutim, situacija u Bosni i Hercegovini je složenija od uobičajenog obrasca krivičnih djela učinjenih iz mržnje koji postoji drugdje. Najprije, kada se Bosna i Hercegovina posmatra kao jedna teritorijalna jedinica, ne postoji nijedna brojčano dominantna grupa na osnovu etničke pripadnosti. Popis stanovništva u Bosni i Hercegovini iz 2013. godine, pokazao je da Bošnjaci čine otprilike polovinu (50%) stanovništva, Srbi skoro trećinu (31%), a Hrvati 15% stanovništva, uz ostale etničke grupe koje čine ostatak stanovništva.

Međutim, ovaj obrazac se mijenja kada se stanovništvo Bosne i Hercegovine posmatra u sklopu njenih zasebnih entiteta. Bošnjaci su brojčano dominantni u Federaciji Bosne i Hercegovine, Srbi su brojčano dominantni u Republici Srpskoj, a u Brčko distriktu BiH ne postoji jedna brojčano dominantna grupa na osnovu etničke pripadnosti.

Još jedna dimenzija krivičnih djela sa predrasudnim motivom na osnovu etno-vjerske pripadnosti u BiH odnosi se na osobe koje se ponekad nazivaju „povratnicima”: osobe koje su raseljene unutar BiH ili u druge zemlje tokom rata 1992-1995, i njihovi potomci, koji su se u međuvremenu vratili. Nedugo nakon rata, u izvještaju iz 1999. godine, Ombudsman za Bosnu i Hercegovinu je ukazao na problem nasilja nad povratnicima.² Dvije decenije kasnije, Ministarstvo vanjskih poslova SAD-a istaklo je da i dalje postoje

Za Istraživanje neprijavljivanja krivičnih djela učinjenih iz mržnje u BiH za 2023. godinu, odabran je kvotni uzorak od ukupno 2438 ispitanika sa navršenih 15 godina ili starijih iz 18 općina-opština/ gradova koje kontinuirano imaju veliki broj potencijalnih krivičnih djela učinjenih iz mržnje evidentiranih u bazi podataka Misije OSCE-a u BiH. Korištena je neprobabilistička metoda uzorkovanja sa kvotama zasnovanim na etno-vjerskom identitetu, spolu i starosti ispitanika.

Ovakav dizajn istraživanja uobičajeno se koristi za istraživanje tržišta i istraživanje javnog mnijenja zbog svoje efikasnosti i ekonomičnosti. Ispitanici odabrani putem online panela ili neposrednim odabirom anketara su samostalno popunjavali upitnik u periodu između jula i oktobra 2023. godine. Neprobabilističko uzorkovanje onemogućava procjenu vjerovatne tačnosti rezultata istraživanja jer su takve procjene zasnovane na statističkim principima povezanim sa vjerovatnoćom ili slučajnim uzorkovanjem.

Ipak, s obzirom na nivo tačnosti koji se u praksi često dobiva istraživanjima ove vrste, može se smatrati da su rezultati istraživanja snažno indikativni za iskustvo opšte populacije u odabranim općinama-opštinama/gradovima.

¹ [Istraživanje o neprijavljivanju krivičnih djela učinjenih iz mržnje za Bosnu i Hercegovinu \(BiH\)](#) provedeno je u periodu od jula do oktobra 2023. godine, kao prvo istraživanje koje je imalo za cilj sistematsko prikupljanje iskustava žrtava potencijalnog krivičnog djela učinjenog iz mržnje u BiH. Istraživanje je finansiralo Ministarstvo vanjskih poslova Kraljevine Norveške kao dio Ugovora o saradnji sa Misijom OSCE-a u BiH kroz vanbudžetsko finansiranje za period 2022-2024, a njegovu izradu je naručila Misija OSCE-a u BiH (Misija). Agencija Evropske unije za temeljna prava je pružila podršku pri formuliranju pitanja korištenih za istraživanje.

² Institucija ombudsmena/ombudsmana za ljudska prava Bosne i Hercegovine, Special Report on Discrimination in the Effective Protection of Human Rights of Returnees in Both Entities of Bosnia-Herzegovina, (Poseban izvještaj o diskriminaciji pri učinkovitoj zaštiti ljudskih prava povratnika u oba entiteta Bosne i Hercegovine), br. 3275/99, 29. septembar 1999., kao što je citirano u Amnesty International (2000.) BOSNIA-HERZEGOVINA Waiting on the doorstep: minority returns to eastern Republika Srpska (Čekanje na pragu: manjina se vraća u istočni dio Republike Srpske), s. 20; Bosnia-Herzegovina: Waiting on the doorstep: Minority returns to eastern Republika Srpska - Amnesty International.

„izolovani napadi na manjinske povratnike“³. Stoga, kako bi se omogućila analiza konkretno ove dimenzije potencijalnih krivičnih djela učinjenih iz mržnje, u sklopu *Istraživanja o neprijavlivanju krivičnih djela učinjenih iz mržnje u BiH* postavljen je niz pitanja kako bi se utvrdilo da li su ispitanici eventualno „povratnici“.^{4,5}

Konačno, u vezi sa specifičnim kontekstom u pogledu etno-vjerskih krivičnih djela učinjenih iz mržnje u Bosni i Hercegovini, na konsultativnim sastancima na temu dizajna i provođenja istraživanja izraženo je gledište da je naročit problem vandalizam s predrasudnim motivom na građevinama, uključujući putnu infrastrukturu kao što su saobraćajni znakovi i mostovi. Ovaj problem se obično isključuje iz istraživanja koja se tradicionalno fokusiraju na interpersonalnu viktimizaciju.

Međutim, da bi se i u ovom slučaju uzeo u obzir specifičan kontekst krivičnih djela učinjenih iz mržnje u Bosni i Hercegovini, istraživanje je obuhvatilo pitanja osmišljena da rasvijetle ovaj problem i njegov uticaj, kao što će biti detaljno objašnjeno u nastavku.

Ukratko, u sklopu *Istraživanja o neprijavlivanju krivičnih djela učinjenih iz mržnje u BiH* postavljen je niz pitanja osmišljenih tako da se uzme u obzir specifičan kontekst etno-vjerskih krivičnih djela učinjenih iz mržnje u Bosni i Hercegovini. U ovom sažetom prikazu daje se pregled rezultata istraživanja na osnovu kojih je sačinjen niz preporuka institucijama krivičnog pravosuđa.

Ured za demokratske institucije i ljudska prava Organizacije za evropsku sigurnost i saradnju (OSCE/ODIHR)⁶ „krivično djelo učinjeno iz mržnje“ definira kao „krivično djelo motivirano pristrasnošću ili predrasudama prema određenim grupama ljudi“. Krivično djelo učinjeno iz mržnje sastoji se od dva elementa: krivičnog djela i predrasudnog motiva. Krivično djelo učinjeno iz mržnje se desilo kada je počinilac namjerno targetirao neko lice ili imovinu zbog jedne ili više njihovih karakteristika ili je izrazio neprijateljstvo prema tim karakteristikama za vrijeme počinjenja krivičnog djela. Ova definicija je u skladu sa definicijama krivičnih djela učinjenih iz mržnje u krivičnim zakonima u Bosni i Hercegovini.

Najvažniji rezultati

Doživljena potencijalna krivična djela učinjena iz mržnje na osnovu etno-vjerske pripadnosti

- Tek nešto više od jednog od deset ispitanika doživjelo je potencijalno krivično djelo učinjeno iz mržnje na osnovu etno-vjerske pripadnosti u proteklih 12 mjeseci.

Jedanaest posto, ili ukupno 260 ispitanika, navelo je da smatra da je najmanje jedno potencijalno krivično djelo ili incident koji su lično doživjeli u proteklih 12 mjeseci bilo motivirano predrasudama na osnovu etno-vjerske pripadnosti. Nešto veći procenat muškaraca (12%) nego žena (9%) su bili žrtve potencijalnih krivičnih djela učinjenih iz mržnje. Ukupno govoreći, 260 ispitanika navelo je da su bili žrtve 455 potencijalnih krivičnih djela učinjenih iz mržnje na osnovu etno-vjerske pripadnosti u proteklih 12 mjeseci.

- Ispitanici romskog porijekla kao grupa naveli su najveću stopu viktimizacije zbog krivičnih djela učinjenih iz mržnje.

Postoji jasna razlika u stopama viktimizacije usljed potencijalnih krivičnih djela učinjenih iz mržnje između ispitanika romske nacionalnosti i ispitanike hrvatske i srpske nacionalnosti. Iako se uočava manja razlika između ispitanika Roma i Bošnjaka, ona se, u slučaju primjene probabilističke metode uzorkovanja, ne bi mogla smatrati pouzdanom procjenom stvarne razlike u populaciji.

Korištenjem izraza „potencijalna krivična djela“ i „potencijalna krivična djela učinjena iz mržnje“ u ovom dokumentu indicira se da nije moguće utvrditi da li incidenti koje su naveli ispitanici čine krivično djelo u skladu sa krivičnim zakonima u BiH samo iz podataka prikupljenih u istraživanju. U konačnici, to u praksi utvrđuje sud. Ovo ograničenje odnosi se i na istraživanja o žrtvama krivičnih djela na međunarodnom nivou. Međutim, takva istraživanja se u nekim državama, kao što su Velika Britanija, Švedska i Sjedinjene Američke Države koriste veoma dugo i mogu pružiti realniju sliku kriminalne viktimizacije od one zabilježene u policijskim evidencijama krivičnih djela.

Udio ispitanika koji su doživjeli potencijalna etno-vjerska krivična djela iz mržnje u zadnjih 12 mjeseci

Na osnovu etničke pripadnosti

Romi	17%
Bošnjaci	13%
Hrvati	9%
Srbi	8%

Na osnovu vjere

Muslimani	13%
Katolici	9%
Pravoslavci	8%

Po entitetu i etničkoj grupi

Federacija BiH

Romi	17%
Bošnjaci	11%
Hrvati	9%
Srbi	8%

Republika Srpska

Bošnjaci	15%
Hrvati	15%
Srbi	8%

Broj ispitanika

Federacija BiH

Romi = 127, Bošnjaci = 553, Hrvati = 346, Srbi = 218

Republika Srpska

Romi = 43, Bošnjaci = 298, Hrvati = 69, Srbi = 584

Brčko distrikt BiH

Romi = 19, Bošnjaci = 53, Hrvati = 41, Srbi = 52

Broj ispitanika je prenizak da bi bilo moguće pouzdano poređenje za BDBiH, kao i za ispitanike Rome u Republici Srpskoj

3 Ministarstvo vanjskih poslova Sjedinjenih Američkih Država, Bosnia and Herzegovina 2021 Human Rights Report Executive Summary (Izvršni sažetak Izvještaja o ljudskim pravima u Bosni i Hercegovini za 2021.), s. 22: [BOSNIA AND HERZEGOVINA 2021 HUMAN RIGHTS REPORT \(state.gov\)](https://www.state.gov/reports/2021-human-rights-report-bosnia-and-herzegovina/)

4 Svim ispitanicima od 31 godinu ili starijima je postavljeno pitanje: „Da li ste bili interno raseljeno lice ili lice raseljeno u drugu zemlju tokom rata od 1992. do 1995. godine?“ Svima onima koji nisu bili raseljena lica je postavljeno pitanje: „Da li ste potomak porodice koja je bila interno raseljena ili raseljena u drugu zemlju tokom rata od 1992. do 1995. godine?“ Ispitanicima koji su naveli da su i sami bili raseljena lica ili da su potomci raseljene porodice je postavljeno dodatno pitanje: „Da li ste se od tada vratili u svoj predratni dom ili mjesto prebivališta?“ i „Da li Vi lično živite u toj kući?“

5 Treba napomenuti da pojam „povratnik“ koji se koristi u istraživanju namjerno obuhvata društvenu kategorizaciju povratnika koja je sveobuhvatnija od definicije koja se koristi u Bosni i Hercegovini i njezinim entitetima u kojoj se precizira da status povratnika prestaje nakon perioda od šest mjeseci

6 „What is hate crime?“ <https://hatecrime.osce.org/>

- **Evidentne su samo male razlike u stopama viktimizacije zbog potencijalnih krivičnih djela učinjenih iz mržnje između ispitanika Bošnjaka, Hrvata i Srba kao grupa za BiH u cjelini te za Federaciju Bosne i Hercegovine.**

Zabilježene male razlike između ispitanika Bošnjaka i Srba, kao i između ispitanika Srba i Hrvata, ne bi se smatrale statistički pouzdanim procjenama razlike u populaciji kada bi se primjenjivala probabilistička metoda uzorkovanja.

- **Postoji nešto veća razlika u stopama viktimizacije zbog potencijalnih krivičnih djela učinjenih iz mržnje između ispitanika Bošnjaka i Srba kao grupa koje žive u Republici Srpskoj.**

Slična zabilježena razlika između ispitanika Hrvata i Srba koji žive u Republici Srpskoj ne bi se smatrale statistički pouzdanom procjenom stvarne razlike u populaciji kada bi se primjenjivala probabilistička metoda uzorkovanja.

„Povratnici”

- **Gotovo polovina (47%) ispitanika (ispitanici stari najmanje 31 godinu) navela je da su bili raseljeni unutar BiH ili u drugu zemlju tokom rata 1992-1995. Oni čine 28% svih ispitanika svih starosnih grupa.**

Od raseljenih lica, skoro sedam od deset (68%) vratilo se da živi u kući ili na području u kojem su živjeli prije rata.

- **Ispitanici koji su bili raseljeni naveli su nešto veću stopu viktimizacije zbog potencijalnih etno-vjerskih predrasuda od onih koji nisu bili raseljeni (11% u odnosu na 9%).**

Međutim, ova razlika se ne bi smatrala pouzdanom procjenom stvarne razlike populacije da se koristi probabilističko uzorkovanje.

- **Od preostalih ispitanika (svih uzrasta) koji nisu bili lično raseljeni, skoro jedna trećina (29%) je navela da potiču iz porodice koja je bila raseljena. Oni čine 21% svih ispitanika svih starosnih grupa.**

Značajno je da je 16% ispitanika koji potiču iz porodice koja je bila raseljena navelo da su doživjeli barem jedno potencijalno krivično djelo ili incident u prethodnih 12 mjeseci za koji smatraju da je bio motiviran etno-vjerskim predrasudama, u poređenju sa 8% ispitanika koji ne potiču iz raseljenih porodica.

Indikatori predrasudnog motiva na etno-vjerskoj osnovi

- **U većini slučajeva potencijalnih krivičnih djela učinjenih iz mržnje koje su ispitanici lično doživjeli, riječi koje su počinioci koristili – ono što su rekli – ukazivale su na postojanje etničkih ili vjerskih predrasuda.**

Ispitanici su mogli odabrati više razloga zbog kojih smatraju da su krivična djela koja su doživjeli bila motivirana etničkim ili vjerskim predrasudama. Dok su riječi koje su počinitelji koristili bili daleko najveći pokazatelj, drugi navedeni razlozi uključivali su gestikulaciju počinitelja, etničko porijeklo počinitelja, datum na koji se krivično djelo desilo, mjesto na kojem se desilo i činjenicu da se to dešavalo i ranije.

Grafiti i vandalizam motivirani predrasudama

Svim ispitanicima postavljeno je pitanje o tome koliki je problem vandalizam, grafiti i druga namjerna oštećenja imovine ili vozila u njihovom susjedstvu (na pet minuta hoda od njihove kuće). Također im je postavljeno pitanje da li su u prethodnih 12 mjeseci primijetili bilo kakve nacionalističke ili etničke ili vjerske uvredljive grafite ili simbole na zidovima, autobuskim stajalištima, saobraćajnim znakovima ili drugim objektima, na ulicama i javnim površinama, u njihovom susjedstvu i šire.

- **Mala, ali ne i neznatna manjina ispitanika (18%) rekla je da su vandalizam, grafiti i druga namjerna oštećenja imovine ili vozila u njihovom susjedstvu ili prilično velik, ili veoma velik problem.**

Trećina (33%) ispitanika rekla je da to uopšte nije problem.

- **Gotovo četvrtina (24%) ispitanika uočila je nacionalističke ili etničke ili vjerske uvredljive grafite u svom susjedstvu u prethodnih 12 mjeseci.**

Veći udio (31%) uočio je takve grafite izvan svog susjedstva.

Indikatori predrasudnih motiva u potencijalnim etno-vjerskim krivičnim djelima učinjenim iz mržnje – uvrede, verbalni napadi, nasilje i razbojništvo

Riječi koje je počinitelj koristio

75% slučajeva

Gestikulacija počinitelja

7% slučajeva

Etnička pripadnost počinitelja

7% slučajeva

Mjesto na kojem je djelo izvršeno

7% slučajeva

Događalo se i ranije

7% slučajeva

Ukupni postotak prelazi 100% jer su ponuđeni višestruki odgovori

Uticaj nacionalističkih ili etničkih ili vjerski uvredljivih grafita ili simbola u i izvan susjedstva tokom zadnjih 12 mjeseci

U susjedstvu (broj ispitanika = 574)

Veća svijest o rizicima po ličnu sigurnost

18%

Osjetljivost po pitanju etničkog ili vjerskog identiteta

37%

Veća ranjivost ili nesigurnost

24%

Otprilike ista, odnosno nimalo drugačija u odnosu na situaciju da nisam vidio/jela grafite

36%

Izvan susjedstva (broj ispitanika = 747)

Veća svijest o rizicima po ličnu sigurnost

22%

Osjetljivost po pitanju etničkog ili vjerskog identiteta

38%

Veća ranjivost ili nesigurnost

22%

Otprilike ista, odnosno nimalo drugačija u odnosu na situaciju da nisam vidio/jela grafite

33%

Ukupni postotci prelaze 100% jer su ponuđeni višestruki odgovori

- **Postoji jasno uočljiv negativan uticaj na veliki broj osoba koje su u svom susjedstvu i šire bile izložene nacionalističkim te etnički ili vjerski uvredljivim grafitima.**

Dok je otprilike jedna trećina ispitanika navela da su se osjećali isto, odnosno bez razlike, kao i da nisu vidjeli grafite, malo više od trećine njih je navelo da je to dovelo do toga da su bili svjesni svog etničkog i vjerskog identiteta, oko petina ispitanika je navela da su se osjećali ranjivijim i nesigurnijim, a manji dio njih da su bili u većoj mjeri svjesni rizika po vlastitu sigurnost.

Preporuke

Za najefikasniju borbu protiv krivičnih djela učinjenih iz mržnje, potrebno je da ih policija i drugi organi identifikuju i sistematski evidentiraju kao posebnu kategoriju krivičnih djela. Pravilno evidentiranje je ključno za prikupljanje dokaza potrebnih za procesuiranje krivičnih djela učinjenih iz mržnje u skladu sa relevantnim krivičnim zakonima u Bosni i Hercegovini. Evidentiranje je također neophodno radi identifikovanja žrtava krivičnih djela učinjenih iz mržnje kojima bi mogla biti potrebna specijalizovana podrška. Precizno evidentiranje je također neophodno za razumijevanje obrazaca krivičnih djela učinjenih iz mržnje koji se dešavaju u različitim zajednicama kako bi se mogle provoditi ciljne aktivnosti na osnovu stvarnog stanja.

Ipak, usprkos prednosti zasebnog evidentiranja krivičnih djela učinjenih iz mržnje, ne postoji sistematski proces koji bi koristili policija, tužilaštva ili pravosudni organi u Bosni i Hercegovini za evidentiranje elementa mržnje ili predrasude krivičnog djela.

Zvanični podaci o krivičnim djelima učinjenim iz mržnje koje organi vlasti dostavljaju OSCE/ODIHR-u u okviru godišnjeg programa prijavljivanja krivičnih djela učinjenih iz mržnje pokazuju samo mali broj (42 krivična djela učinjena iz mržnje) koje je evidentirala policija u 2022. godini (najnoviji dostupni podaci): u većini su motiv bile etno-vjerske predrasude. Međutim, kao što je slučaj i sa zvaničnim međunarodnim podacima o krivičnim djelima učinjenim iz mržnje, podaci za BiH su vjerovatno znatno niži u odnosu na stvarni broj krivičnih djela učinjenih iz mržnje. U skladu s tim, monitoring koji vrši Misija pokazuje viši godišnji ukupni broj takvih djela nego što je to slučaj sa zvaničnom evidencijom krivičnih djela učinjenih iz mržnje.

Prema bazi podataka Misije o krivičnim djelima učinjenim iz mržnje – a koja se prvenstveno oslanja na informacije o incidentima koji se prijavljuju policiji i koje su dostupne u policijskim izvještajima o dnevnim dešavanjima i drugim incidentima o kojima se, na primjer, naširoko piše u medijima, ali se ne prijavljuju formalno policiji – 2023. godine su zabilježena ukupno 139 incidenta motivirana predrasudama, od kojih je većina uključivala motiv na osnovu etno-vjerskih predrasuda.

Međutim, najvjerovatnije je ukupan broj slučajeva evidentiranih u bazi podataka o krivičnim djelima učinjenim iz mržnje također znatno niži od stvarnog broja. To pokazuje broj potencijalnih krivičnih djela i incidenata sa percipiranim predrasudnim motivom zabilježen u okviru *Istraživanja o neprijavlivanju krivičnih djela učinjenih iz mržnje za Bosnu i Hercegovinu*. Ispitanici su bili žrtve ukupno 455 potencijalnih krivičnih djela i incidenata učinjenih iz mržnje na etno-vjerskim osnovama najmanje jednom tokom zadnjih 12 mjeseci. **Razlika u odnosu na zvaničnu evidenciju i bazu podataka o krivičnim djelima učinjenim iz mržnje postaje vrlo izražena kada se uzme u obzir da se broj potencijalnih krivičnih djela i incidenata učinjenih iz mržnje koje je zabilježilo istraživanje temelji na iskustvu samo 2438 ispitanika iz bh. populacije. Da se u obzir uzme cjelokupna populacija, postojao bi daleko veći broj potencijalnih krivičnih djela i incidenata učinjenih iz mržnje na etno-vjerskim osnovama.**

Stoga se preporučuje da vlasti u Bosni i Hercegovini uspostave usklađen sistem evidentiranja podataka o incidentima i krivičnim djelima motiviranim predrasudama za policiju, tužilaštva i sudove, koji bi uključivao evidentiranje predrasudnih indikatora. Osim što omogućavaju odgovarajuću identifikaciju krivičnih djela učinjenih iz mržnje radi pravilnog postupanja u okviru krivičnog postupka i pružanja podrške žrtvama krivičnih djela učinjenih iz mržnje, ovi podaci se trebaju koristiti i za izradu preventivnih mjera i drugih aktivnosti.

Također se preporučuje uvođenje redovnih istraživanja o viktimizaciji usljed krivičnih djela kako bi se dopunili institucijski podaci i skrenula pažnja na obim neprijavljenih krivičnih djela, kao i kako bi se takve informacije iskoristile za politike i praksu u cilju povećanja prijavljivanja krivičnih djela općenito, a posebno incidenata i krivičnih djela motiviranih predrasudama.

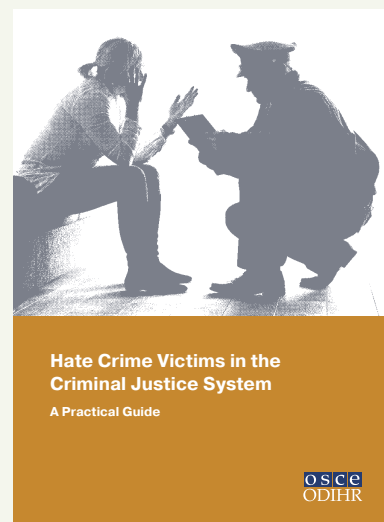
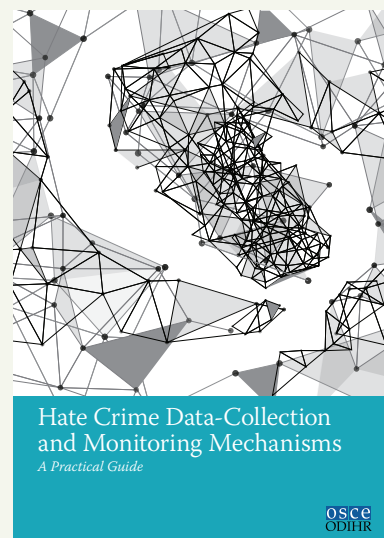
U slučaju grafita i vandalizma motiviranih predrasudama, nadležni organi trebali bi na lokalnom nivou osigurati široku dostupnost informacija o načinima prijavljivanja takvih incidenata. Odmah po prijavljivanju grafita i vandalizma motiviranih predrasudama, nadležni organi trebaju poduzeti korake za njihovo hitno uklanjanje. Grafiti i vandalizam motivirani predrasudama šalju zastrašivačku poruku koja može stvoriti osjećaj nesigurnosti, ranjivosti i osjetljivosti u vezi s etničkim identitetom. Njihovo brzo uklanjanje smanjuje društveni uticaj koji imaju. Što je kraće vrijeme u kojem su vidljivi, njihov uticaj će biti manji. Na lokacijama za koje se zna da su često izložene grafittima i vandalizmu potrebno je preduzeti preventivne mjere.

Nadalje, u slučaju incidenata koji uključuju grafite i vandalizam motiviran predrasudama koji targetiraju imovinu vjerskih zajednica, organi krivičnog pravosuđa trebaju osigurati da se oni tretiraju jednako ozbiljno kao i interpersonalna krivična djela učinjena iz mržnje u smislu evidentiranja, istrage, krivičnog gonjenja i sankcionisanja osuđenih lica.

Za više informacija – neki od najznačajnijih dokumenata iz oblasti podrške žrtvama krivičnih djela učinjenih iz mržnje sa preporukama za njihovo evidentiranje:

Ured OSCE-a za demokratske institucije i ljudska prava (ODIHR) (2014), [Hate Crime Data-Collection and Monitoring Mechanisms: A Practical Guide](#), Warsaw: OSCE ODIHR.

Ured OSCE-a za demokratske institucije i ljudska prava (ODIHR) (2020), [Hate Crime Victims in the Criminal Justice System. A Practical Guide](#), Warsaw: OSCE ODIHR.

Misija OSCE-a u Bosni i Hercegovini i Ministarstvo za vanjske poslove Kraljevine Norveške su podržali izradu ove publikacije. Sva stajališta, izjave ili mišljenja izražena u ovoj publikaciji su odgovornost [autora](#) i ne odražavaju nužno stajališta Misije OSCE-a u Bosni i Hercegovini i Ministarstva vanjskih poslova Kraljevine Norveške.